

ข้อพิพาทบางประการเกี่ยวกับสำนวนภาษาของศัพท์ธรรมปुณทริกสูตรฉบับภาษาจีน¹

อภิวัฒน์ คุ้มภัย²

Received: April 25, 2021

Revised: September 29, 2021

Accepted: November 27, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสำนวนภาษาจีนของศัพท์ธรรมปुณทริกสูตรที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันจากการศึกษาพบว่า ศัพท์ธรรมปुณทริกสูตรได้รับการถ่ายทอดเป็นสำนวนภาษาจีนหลายฉบับ ฉบับที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันมีอยู่ 3 ฉบับ คือ ฉบับพระธรรมรักษั ฉบับพระกุมารชีพ และฉบับพระชฎาณคูปต์และพระธรรมคูปต์ ฉบับหลังเป็นฉบับที่นำสำนวนพระกุมารชีพมาเพิ่มเติมในบางปริวรรต จึงไม่ใช่เป็นการแปลใหม่ ในบรรดาศัพท์ธรรมปुณทริกสูตรฉบับภาษาจีนที่กล่าวถึงข้างต้น ฉบับพระกุมารชีพเป็นฉบับที่ได้รับความนิยมมากที่สุด จากการศึกษาความแตกต่างระหว่างสำนวนแปลของพระกุมารชีพกับสำนวนแปลของพระธรรมรักษัพบความแตกต่างในหลายประเด็น ได้แก่ การใช้คำบ่งจำนวน การทับศัพท์ วิสามานยนาม การใช้ศัพท์ตามบริบททางศาสนา การใช้ถ้อยคำ 4 ตัวอักษร การใช้คำซ้ำต่อเนื่องกัน การใช้ภาษาบรรยายที่กระชับได้ใจความ การใช้ภาษาพูดแทนภาษาโบราณ และความแตกต่างด้านเนื้อความบางตอน ส่วนสำนวนภาษาของศัพท์ธรรมปुณทริกสูตรฉบับพระกุมารชีพในมหาปิฎกฉบับต่าง ๆ ได้แก่ ฉบับจักรพรรดิเฉียนหลง หย่งเล่อฉบับเหนือ ฉบับเกาหลี่ และฉบับไทโซ พบว่ามีความแตกต่างกันเล็กน้อย ในด้านการใช้คำพบความแตกต่างใน 2 ลักษณะคือ การใช้คำเดียวกันแต่มีรูปเขียนต่างกันและการใช้คำที่มีรูปและความหมายต่างกัน ในด้านเนื้อความพบว่า ในปริวรรตที่ 23 โภชชยปุรวโยคปริวรรตของฉบับเกาหลี่และฉบับไทโซมีบางคาถาไม่ปรากฏในฉบับจักรพรรดิเฉียนหลงและหย่งเล่อฉบับเหนือ สันนิษฐานว่าน่าจะเพิ่มเติมเข้าไปในภายหลัง การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนภาษาจีนในศัพท์ธรรมปुณทริกสูตรแต่ละฉบับนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาพระสูตรแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาลักษณะของภาษาจีนที่ใช้ในศัพท์ธรรมปुณทริกสูตรฉบับภาษาจีนด้วย

คำสำคัญ: ศัพท์ธรรมปुณทริกสูตร, พระธรรมรักษั, พระกุมารชีพ, พระสูตรมหายาน, การแปล

¹ บทความนี้มีมาจากส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การแปลศัพท์ธรรมปुณทริกสูตรฉบับพระกุมารชีพเป็นภาษาไทย ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยนวัตกรรมและการสร้างสรรค์ จากคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ประจำปี พ.ศ. 2558 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2562

² อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาปัจจุบันตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

E-mail: apiwatumpai@gmail.com

Some notes on language in the Chinese Versions of the Saddharma Puṇḍarīka Sūtra

Apiwat Kumpai³

Received: April 25, 2021

Revised: September 29, 2021

Accepted: November 27, 2021

Abstract

The purpose of this article is to compare versions of the Saddharma Puṇḍarīka Sūtra in Chinese. The study found that the Saddharma Puṇḍarīka Sūtra has been translated into many Chinese versions, three of which exist in the present: Dharmarakṣa's, Kumārajīva's, and Jnanagupta & Dharmagupta's version: this last being a supplemented version of Kumārajīva's and therefore not a new translation. Among the Chinese versions mentioned above, Kumārajīva's is the most popular. A comparison between Dharmarakṣa's and Kumārajīva's version reveals many differences, particularly in numeral usage, transliteration of proper names, use of religious terms, four-character phrases, continuous reduplication, precise description, use of colloquial sentences instead of archaic ones and descriptions of certain narratives. Kumārajīva's version compiled in the Great Piṭaka of Emperor Qianlong, the Northern Piṭaka of Emperor Yongle, the Korean Great Piṭaka and the Taisho Great Piṭaka are slightly different. As for word usage, there are two main differences: use of the same word with different writing and use of different words with different meanings. As for the context of the sutra, it is found that certain verses of Chapter Twenty Three of The Former Deeds of Bodhisattva Medicine King in the Korean Great Piṭaka and the Taisho Great Piṭaka do not exist in Kumārajīva's versions in the Great Piṭaka of Emperor Qianlong and the Northern Piṭaka of Emperor Yongle. It is assumed that these verses may have been later supplemented. The comparison between the Chinese versions of the Saddharma Puṇḍarīka Sūtra not only contributes to the study of the sutra but also to the study of Chinese used in the Chinese version of the Saddharma Puṇḍarīka Sūtra.

Keywords: the Saddharma Puṇḍarīka Sūtra, Dharmarakṣa, Kumārajīva, Mahāyāna Sūtra, translation

³ Affiliation: Modern Eastern Languages Department, Faculty of Arts, Silpakorn University

E-mail: apiwatkumpai@gmail.com

1. บทนำ

สังฆธรรมปฐกสูตร (Saddharma Puṇḍarīka Sūtra) เป็นพระสูตรสำคัญของฝ่ายมหายาน ทุกนิกายในมหายานล้วนให้ความสำคัญพระสูตรนี้มาก คำว่า ‘Saddharma’ หมายถึงพระธรรมอันแท้จริง ‘Puṇḍarīka’ หมายถึงดอกปทุมทริกอันเป็นดอกบัวขาวที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ในวรรณคติอินเดีย ส่วนคำว่า ‘sūtra’ หมายถึง ผูกหรือร้อยเข้าด้วยกัน ในที่นี้หมายถึงคำสอนที่ร้อยเข้าด้วยกัน ชื่อของพระสูตรมีความหมายว่า พระสูตรดอกบัวขาวแห่งพระธรรมอันแท้จริง (Lopez 2016, 5) เมื่อกล่าวถึงประวัติการรวบรวมคำสอนทางพุทธศาสนาเป็นคัมภีร์ต่าง ๆ จะพบว่ากรรวบรวมคัมภีร์ไม่ได้แล้วเสร็จในคราวเดียว ก่อนที่พุทธศาสนาจะแยกตัวออกเป็นสำนักต่าง ๆ คัมภีร์ของแต่ละสำนักมีความคล้ายคลึงกันทั้งเรื่องเนื้อหาวิธีการแบ่งหมวดหมู่ และการเรียกชื่อคัมภีร์ (Prapod 2014, 11) จนกระทั่งหลังพุทธปรินิพพานราว 350 ปี พุทธศาสนาเริ่มแยกออกเป็นนิกายต่าง ๆ และในราว 100 ปีก่อนคริสตกาลจึงเกิดพุทธศาสนานิกายมหายานขึ้น (Prapod 2014, 11) สังฆธรรมปฐกสูตรเป็นพระสูตรของฝ่ายมหายานซึ่งเกิดจากการตีความเรื่องพุทธภาวะและการปฏิบัติตามแนวทางนี้เพื่อความหลุดพ้น เมื่อพิจารณาตามระยะเวลาในการแต่งพระสูตร สังฆธรรมปฐกสูตรเป็นพระสูตรที่แต่งขึ้นภายหลังพุทธปรินิพพานหลายร้อยปี (Lopez 2016, 6) และไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้แต่งคือใคร แต่ดูจากลักษณะทางวรรณศิลป์ขั้นสูงแล้วสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพระที่มีความรู้ด้านปริยัติสูง (Lopez 2016, 7) จึงยืนยันได้ว่าพระสูตรนี้ไม่ได้ถ่ายทอดมาจากพระอานนท์เถระแต่ น่าจะแต่งขึ้นโดยพระภิกษุในกลุ่มคามวาสีซึ่งมีแนวทางปฏิบัติแตกต่างจากกลุ่มอรัญวาสี จากการศึกษาพบว่าสังฆธรรมปฐกสูตรเป็นพระสูตรฝ่ายมหายานที่ศึกษากันอย่างแพร่หลายในสังคมไทยมานานแล้ว ทว่ารายละเอียดเกี่ยวกับสังฆธรรมปฐกสูตรฉบับภาษาจีนมีผู้ศึกษาไว้ไม่มาก ในบทความนี้จะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสังฆธรรมปฐกสูตรฉบับภาษาจีน ได้แก่ ภูมิหลังของสังฆธรรม ปฐกสูตรฉบับภาษาจีน ความแตกต่างระหว่างสำนวนภาษาของฉบับพระกุมารชีพกับฉบับพระธรรมรักษ์ และความแตกต่างระหว่างสำนวนภาษาของฉบับพระกุมารชีพในมหาปิฎกภาษาจีนฉบับต่าง ๆ เพื่อเป็นความรู้เบื้องต้นสำหรับการศึกษาสังฆธรรมปฐกสูตรฉบับภาษาจีนต่อไป

2. ภูมิหลังของสังฆธรรมปฐกสูตรฉบับภาษาจีน

คัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายมหายานซึ่งพบในเขตเนปาล แคว้นเมียร์ และแถบเอเชียกลาง บันทีกเป็นอักษรคุปตะซึ่งพัฒนามาจากอักษรพราหฺมีที่ใช้ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชช่วงก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 3 จากการศึกษาพบว่าอักษรคุปตะนำมาใช้บันทีกคัมภีร์พุทธศาสนาทางตอนเหนือของอินเดียในราวคริสต์ศตวรรษที่ 4 ส่วนคัมภีร์พุทธศาสนาภาษาสันสกฤตที่บันทีกด้วยอักษรเทวนาครีนั้นกำเนิดขึ้นราวคริสต์ศตวรรษที่ 10 หากเทียบประวัติการบันทีกคัมภีร์พุทธศาสนาทางตอนเหนือของอินเดียที่กล่าวถึงข้างต้นกับประวัติศาสตร์การแปลคัมภีร์พุทธศาสนาของจีนจะพบว่า การแปลพระสูตรมหายานเป็นภาษาจีนเริ่มขึ้นราวคริสต์ศตวรรษที่ 2 ส่วนหลักฐานเก่าแก่ที่สุดเกี่ยวกับการแปลสังฆธรรมปฐกสูตรเป็นภาษาจีนที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันคือสังฆธรรมปฐกสูตรฉบับพระธรรมรักษ์ซึ่งแปลเป็นภาษาจีนราวคริสต์ศตวรรษที่ 3 และสังฆธรรมปฐกสูตรฉบับพระกุมารชีพซึ่งแปลเป็นภาษาจีนราวคริสต์ศตวรรษที่ 5 จึงสันนิษฐานได้ว่า ต้นฉบับสังฆธรรมปฐกสูตรที่พระธรรมรักษ์และพระ

กุมารชีพใช้ในการถ่ายทอดเป็นภาษาจีนเก่าแก่กว่าสัทธรรมปุณทริกสูตรฉบับภาษาสันสกฤตที่บันทึกด้วยอักษรเทวนาครี (Tamura 2014, 25) สัทธรรมปุณทริกสูตรได้รับการถ่ายทอดเป็นภาษาจีน 7 ฉบับด้วยกัน ปัจจุบันหลงเหลืออยู่เพียง 3 ฉบับ ฉบับที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันคือ ฉบับพระธรรมรักษ์ ใช้ชื่อว่า เจิ้งฝ่าฮวาจิง 《正法華經》 แปลในปี ค.ศ. 286 ในสมัยราชวงศ์จิ้นตะวันตก เป็นฉบับแปลภาษาจีนที่เก่าแก่ที่สุด ฉบับนี้มี 10 ผูก 27 ปริวรรต ไม่มีปริวรรตที่ว่าด้วยพระเทวทัตและไม่มีคาถาสรรเสริญพระอวโลกิเตศวร ฉบับที่สองคือ ฉบับพระกุมารชีพใช้ชื่อว่า เมี่ยวฝ่าเหลียนฮวาจิง 《妙法蓮華經》 ฉบับนี้แปลในสมัยราชวงศ์ฉินยุคหลังซึ่งอยู่ในยุค 5 ขนเผ่า 16 รัฐ (五胡十六國) ในปี ค.ศ. 401 ในสมัยราชวงศ์จิ้นตะวันออกเป็นฉบับที่แปลดีที่สุดและได้รับความนิยมไปทั่วโลก มีทั้งหมด 7 ผูก 28 ปริวรรต มีปริวรรตที่ว่าด้วยพระเทวทัตแยกออกมาต่างหากและมีคาถาสรรเสริญพระอวโลกิเตศวร ฉบับที่สามคือฉบับพระชญาณคุปต์และพระธรรมคุปต์ในสมัยราชวงศ์ถัง ใช้ชื่อว่า เทียนผินเมี่ยวฝ่าเหลียนฮวาจิง 《添品妙法蓮華經》 ฉบับนี้นำฉบับพระกุมารชีพมาชำระใหม่ สำนวนภาษาใช้ตามฉบับพระกุมารชีพแต่มีการแปลเพิ่มบางตอน จึงไม่ใช่ฉบับแปลใหม่แต่อย่างใด ในบทนำของฉบับพระชญาณคุปต์และพระธรรมคุปต์กล่าวว่า ฉบับพระธรรมรักษ์และฉบับพระกุมารชีพใช้ต้นฉบับต่างกัน ฉบับพระธรรมรักษ์มีเนื้อความใกล้เคียงกับฉบับภาษาสันสกฤตซึ่งบันทึกบนใบลาน ส่วนฉบับพระกุมารชีพเหมือนกับฉบับภาษาคุษาทางตะวันตกของจีน ฉบับภาษาสันสกฤตที่จารึกบนใบลานยังหลงเหลืออยู่บางส่วน ส่วนฉบับภาษาคุษาน่าจะยังคงมีอยู่ในบทนำของฉบับพระชญาณคุปต์และพระธรรมคุปต์ยังคงกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างฉบับพระธรรมรักษ์กับฉบับพระกุมารชีพไว้ด้วยว่า ฉบับพระธรรมรักษ์ไม่มีคาถาในอวโลกิเตศวรสมันตมุขปริวรรต ส่วนฉบับพระกุมารชีพขาดตอนท้ายของโอษฐ์ปริวรรต ในฉบับพระกุมารชีพ อนุปริณทนาปริวรรตอยู่ก่อนโภษชัยปุรวโยคปริวรรต ธารณีปริวรรตปรากฏอยู่หลังอวโลกิเตศวรสมันตมุขปริวรรต นอกจากนั้นฉบับพระกุมารชีพยังปรากฏเทวทัตปริวรรตและคาถาในอวโลกิเตศวรสมันตมุขปริวรรตซึ่งคาดว่าน่าจะเพิ่มเติมขึ้นภายหลัง สัทธรรมปุณทริกสูตรฉบับพระชญาณคุปต์และพระธรรมคุปต์ได้เพิ่มเติมเนื้อหาส่วนที่ขาดหายไปของโอษฐ์ปริวรรต นำเทวทัตปริวรรตรวมเข้าไว้ในสตูปสัมภทรศนปริวรรต นำธารณีปริวรรตไปไว้หลังตถาคตทฤษฎีสังสารปริวรรต และนำอนุปริณทนาปริวรรตไปเป็นปริวรรตสุดท้าย ความแตกต่างระหว่างชื่อและลำดับของปริวรรตในสัทธรรม ปุณทริกสูตรฉบับภาษาจีนทั้ง 3 ฉบับเป็นดังนี้

ตาราง 2.1 เปรียบเทียบปริวรรตในสัทธรรมปุณทริกสูตรฉบับภาษาจีน

ฉบับพระธรรมรักษ์		ฉบับพระกุมารชีพ		ฉบับพระชญาณคุปต์ และพระธรรมคุปต์	
ลำดับ	ปริวรรต	ลำดับ	ปริวรรต	ลำดับ	ปริวรรต
1	光瑞品 นิทานปริวรรต	1	序品 นิทานปริวรรต	1	序品 นิทานปริวรรต
2	善權品 อุบายเกาศัลยปริวรรต	2	方便品 อุบายเกาศัลยปริวรรต	2	方便品 อุบายเกาศัลยปริวรรต
3	應時品 เอาปมยปริวรรต	3	譬喻品 เอาปมยปริวรรต	3	譬喻品 เอาปมยปริวรรต
4	信樂品 อธิมุक्तिปริวรรต	4	信解品 อธิมุक्तिปริวรรต	4	信解品 อธิมุक्तिปริวรรต
5	草藥品	5	草藥喻品	5	草藥喻品

⁴ พระธรรมรักษ์เกิดและเติบโตแถบเมืองตุนหวางทางตะวันตกเฉียงเหนือของจีน ได้ร่ำเรียนพุทธศาสนาจากพระภิกษุแถบเอเชียกลางหลายรูป มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 233 - 311 พระกุมารชีพเป็นพระภิกษุจากแคว้นคุษา (ปัจจุบันกลายเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัด Aksu ในมณฑลซินเจียงของจีน) มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 314-413

	โฆษีปริวรรต		โฆษีปริวรรต		โฆษีปริวรรต
6	授聲聞決品 วยากรณ์ปริวรรต	6	授記品 วยากรณ์ปริวรรต	6	授記品 วยากรณ์ปริวรรต
7	往古品 ปุรวโยคปริวรรต	7	化城喻品 ปุรวโยคปริวรรต	7	化城喻品 ปุรวโยคปริวรรต
8	授五百弟子決品 ปัญญาภิษุศตวยากรณ์ ปริวรรต	8	五百弟子授記品 ปัญญาภิษุศตวยากรณ์ ปริวรรต	8	五百弟子授記品 ปัญญาภิษุศตวยากรณ์ ปริวรรต
9	授阿難羅雲決品 อานันทาทิ วยากรณ์ปริวรรต	9	授學無學人記品 อานันทาทิ วยากรณ์ปริวรรต	9	授學無學人記品 อานันทาทิ วยากรณ์ปริวรรต
10	藥王如來品 ธรรมภาณกปริวรรต	10	法師品 ธรรมภาณกปริวรรต	10	法師品 ธรรมภาณกปริวรรต
11	七寶塔品 स्तูปสัมภรตคณปริวรรต	11	見寶塔品 स्तูปสัมภรตคณปริวรรต	11	見寶塔品 स्तูปสัมภรตคณปริวรรต
12	勸說品 อุตสหปริวรรต	12	提婆達多品 เทวทัตปริวรรต	12	勸持品 อุตสหปริวรรต
13	安行品 สุขวิหารปริวรรต	13	勸持品 อุตสหปริวรรต	13	安樂行品 สุขวิหารปริวรรต
14	菩薩從地湧出品 โพธิสทวปถุถิวรสมุทคค ปริวรรต	14	安樂行品 สุขวิหารปริวรรต	14	從地湧出品 โพธิสทวปถุถิวรสมุทคค ปริวรรต
15	如來現壽品 ตถาคตายุชประมาณ ปริวรรต	15	從地湧出品 โพธิสทวปถุถิวรสมุทคค ปริวรรต	15	如來壽量品 ตถาคตายุชประมาณ ปริวรรต
16	御福事品 ปุณยบรรายปริวรรต	16	如來壽量品 ตถาคตายุชประมาณ ปริวรรต	16	分別功德品 ปุณยบรรายปริวรรต
17	勸助品 อนุโมทนาปุณยานิรเทศ ปริวรรต	17	分別功德品 ปุณยบรรายปริวรรต	17	隨喜功德品 อนุโมทนาปุณยานิรเทศ ปริวรรต
18	歎法師品 ธรรมภาณกานุคัมสา ปริวรรต	18	隨喜功德品 อนุโมทนาปุณยานิรเทศ ปริวรรต	18	法師功德品 ธรรมภาณกานุคัมสา ปริวรรต
19	常被輕慢品 สทาปริภูตปริวรรต	19	法師功德品 ธรรมภาณกานุคัมสา ปริวรรต	19	常不輕菩薩品 สทาปริภูตปริวรรต

20	如來神足行品 ตถาคตทศรยภิสัง สการปริวรรต	20	常不輕菩薩品 สทาปริภูตปริวรรต	20	如來神力品 ตถาคตทศรยภิสัง สการปริวรรต
21	藥王菩薩品 โภษชยปุรวโยคปริวรรต	21	如來神力品 ตถาคตทศรยภิสังสการ ปริวรรต	21	陀羅尼品 ธารณีปริวรรต
22	妙吼菩薩品 คัทททสวรปริวรรต	22	囑累品 อนุปรินทนาปริวรรต	22	藥王菩薩本事品 โภษชยปุรวโยคปริวรรต
23	光世音菩門品 อวโลกิตเศศวร สมันตมุขปริวรรต	23	藥王菩薩本事品 โภษชยปุรวโยคปริวรรต	23	妙音菩薩品 คัทททสวรปริวรรต
24	總持品 ธารณีปริวรรต	24	妙音菩薩品 คัทททสวรปริวรรต	24	觀世音菩薩普門品 อวโลกิตเศศวร สมันตมุขปริวรรต
25	淨復淨王品 ศุภวยุทธราชปุรวโยค ปริวรรต	25	觀世音菩薩普門品 อวโลกิตเศศวรสมันตมุข ปริวรรต	25	妙莊嚴王本事品 ศุภวยุทธราชปุรวโยค ปริวรรต
26	樂普賢品 สมันตภัทโรต สาหนปริวรรต	26	陀羅尼品 ธารณีปริวรรต	26	普賢菩薩勸發品 สมันตภัทโรต สาหนปริวรรต
27	囑累品 อนุปรินทนาปริวรรต	27	妙莊嚴王本事品 ศุภวยุทธราชปุรวโยค ปริวรรต	27	囑累品 อนุปรินทนาปริวรรต
		28	普賢菩薩勸發品 สมันตภัทโรต สาหนปริวรรต		

บทนำของฉบับพระชญาณคุปต์และพระธรรมคุปต์ชี้ให้เห็นว่าในสมัยราชวงศ์ถังน่าจะยังมีต้นฉบับภาษาสันสกฤตของ สัทธรรมปุณฑริกสูตรหลงเหลืออยู่ อย่างไรก็ตามบทนำของฉบับพระชญาณคุปต์และพระธรรมคุปต์ไม่ได้กล่าวรายละเอียดมากไป กว่านี้ จึงไม่อาจระบุแน่ชัดว่า ฉบับสันสกฤตที่พบในสมัยราชวงศ์ถังเป็นต้นฉบับเดียวกับที่พระธรรมรักษ์ใช้ถ่ายทอดเป็น ภาษาจีนเมื่อราวสี่ร้อยปีก่อนไซหรือไม่ว่าอย่างไรก็ตามเนื้อหาของบทนำทำให้ทราบอย่างชัดเจนว่าภาษาต้นฉบับสัทธรรมปุณฑริกสูตร ไม่ได้มีแค่ภาษาสันสกฤต แต่ยังมีภาษาคุษาซึ่งพูดในถิ่นกำเนิดของพระกุมารชีฟและจัดอยู่ในกลุ่มภาษาทอคาเรียน (Tocharian) ซึ่งเป็นภาษาในกลุ่มอินโดยูโรเปียนโบราณทางตะวันตกของจีนที่ตายแล้วอีกด้วย เมื่อพิจารณาหลักฐานที่ เกี่ยวข้องกับต้นฉบับสันสกฤตนั้น ถึงแม้สำนวนภาษาจีนฉบับพระธรรมรักษ์จะเป็นฉบับแปลภาษาจีนที่เก่าแก่ที่สุดในปัจจุบัน

แต่เราไม่อาจสรุปว่าต้นฉบับที่พระธรรมรักษ์ใช้เป็นฉบับภาษาสันสกฤตที่เก่าแก่ที่สุด เพราะไม่มีต้นฉบับภาษาสันสกฤตของฉบับแปลภาษาจีนในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 3 หลงเหลืออยู่เลย⁵

3. ความแตกต่างระหว่างสำนวนภาษาในฉบับพระกุมารชีพกับฉบับพระธรรมรักษ์

เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างสำนวนภาษาในสังฆธรรมปิณฑุสตรฉบับภาษาจีน ผู้เขียนจะเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างพอสังเขประหว่างสำนวนภาษาในสังฆธรรมปิณฑุสตรฉบับพระกุมารชีพกับสำนวนภาษาในสังฆธรรมปิณฑุสตรฉบับพระธรรมรักษ์โดยศึกษาจากต้นฉบับของมหาปิณฑุฉบับจักรพรรดิเฉียนหลง 《乾隆大藏經》⁶ ความแตกต่างระหว่างสำนวนภาษาของทั้งสองฉบับมีดังนี้

1. ฉบับพระกุมารชีพกล่าวถึงคำบ่งจำนวนที่แตกต่างจากฉบับพระธรรมรักษ์หลายแห่ง ความแตกต่างดังกล่าวนี้ไม่ทราบสาเหตุแน่ชัด น่าจะเกิดจากต้นฉบับที่ใช้แปลไม่ใช่ต้นฉบับเดียวกัน จึงระบุไว้แตกต่างกันดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) ฉบับพระกุมารชีพระบุจำนวนแตกต่างจากฉบับพระธรรมรักษ์

พระกุมารชีพ 娑婆世界主。梵天王。尸棄大梵。光明大梵等。與其眷屬 萬二千天子俱。
(頁489-490)

คำแปล สหัมบดีพรหม ศิขินมหาพรหม ขโยติชประภะมหาพรหม พร้อมด้วยบริวาร 12,000 องค์

พระธรรมรักษ์ 焰明大梵自在天子與三萬天子俱。(32冊頁671)

คำแปล ขโยติชประภะมหาพรหม พร้อมด้วยเทพบุตร 30,000 องค์

2) ฉบับพระกุมารชีพระบุจำนวนไว้ชัดเจน ส่วนฉบับพระธรรมรักษ์ไม่ได้ระบุไว้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างดังกล่าวไม่ได้ทำให้ความหมายแตกต่างกันมากนักซึ่งจะเห็นได้จากการใช้คำบอกจำนวน 百 ‘ร้อย’ และ 干 ‘พัน’ ในฉบับพระกุมารชีพ ไม่ใช่คำบ่งจำนวนที่ระบุจำนวนที่แน่นอนเสมอไป หากแต่หมายถึงจำนวนมาก ส่วนฉบับพระธรรมรักษ์ใช้คำนามบอกจำนวนพหูพจน์ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระกุมารชีพ 大法緊那羅王。持法緊那羅王。各與若干百千眷屬俱。(頁489)

คำแปล มหาธรรมกีนนรราชา ธรรมกีนนรราชา พร้อมด้วยบริวารหลายร้อยหลายพันตน

พระธรรมรักษ์ 持法緊那羅王。香音神。各與營從來指佛所。(冊32頁672)

⁵ ฉบับภาษาสันสกฤตในปัจจุบันค้นพบโดยข้าหลวงชาวอังกฤษชื่อ B.H. Hodgson ในเขตเนปาล แคชเมียร์ และเอเชียกลางในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ขณะพำนักอยู่ในเนปาล ฉบับที่พบในเนปาลมีความสมบูรณ์มากกว่าที่พบในแถบเอเชียกลาง ผู้เชี่ยวชาญด้านพระสูตรมีความเห็นว่า ฉบับที่พบในแถบเอเชียกลางมีความเก่าแก่กว่าฉบับที่พบในเนปาลซึ่งคาดว่าน่าจะคัดลอกในราวคริสต์ศตวรรษที่ 11 นอกจากนี้ยังมีฉบับที่พบในแถบเมืองจิลจิตเป็นฉบับที่คัดลอกด้วยลายมือสมัยคุปตะในราวคริสต์ศตวรรษที่ 5-6 ซึ่งเป็นหลักฐานเกี่ยวกับสังฆธรรมปิณฑุสตรที่เก่าแก่ที่สุดในปัจจุบัน (Tamura 2014, 54-55)

⁶ พระสูตรดั้งเดิมไม่มีเครื่องหมายวรรคตอน ในบทความนี้ผู้เขียนใช้เครื่องหมายวรรคตอน เฉพาะเนื้อหาที่เป็นร้อยแก้วตามสังฆธรรมปิณฑุสตรในพระไตรปิฎกไทโชทั้งฉบับพระกุมารชีพ (TO262) และฉบับพระธรรมรักษ์ (TO263) สำหรับส่วนที่เป็นคาถาจะเว้นวรรคธรรมดาโดยไม่ใส่เครื่องหมายวรรคตอน อนึ่งสำหรับอักษรโบราณบางตัวที่ไม่สามารถพิมพ์ได้ด้วยฟอนต์ปัจจุบัน ผู้เขียนจะพิมพ์ส่วนประกอบของตัวอักษรแยกกันโดยใช้เครื่องหมาย * คั่นระหว่างส่วนประกอบของตัวอักษรไว้ในเครื่องหมายปีกกา [] เพื่อให้ทราบถึงส่วนประกอบของอักษรดังกล่าวตามลักษณะของพระไตรปิฎกไทโชฉบับดิจิทัล ตัวอย่าง [火*炎] คำแปลตัวอย่างทั้งหมดเป็นของผู้เขียนเอง ไม่ได้อ้างอิงจากงานแปลของผู้แปลท่านอื่นแต่อย่างใด

คำแปล ธรรมธกรินนรราชา คันธโฆษเทพบุตร พร้อมด้วยบริวารทั้งหลายมายังที่ประทับของพระบรมศาสดา

2. ฉบับพระกุมารชีพใช้วิธีการทับศัพท์วิสามานยนามแทนการถอดความหมายจึงเทียบกับศัพท์สันสกฤตได้ง่ายกว่า ฉบับพระธรรมรักษ์ จะเห็นได้จากการแปลชื่อดอกไม้ที่ไปรยปรายลงมาจากสรวงสวรรค์ในตัวอย่างต่อไปนี้

พระกุมารชีพ 曼陀羅華 摩訶曼陀羅華 曼殊沙華 摩訶曼殊沙華 (頁490)

พระธรรมรักษ์ 意華 大意華 柔軟音華 大柔軟音華 (冊32頁672)

คำแปล ดอกมณฑารพ ดอกมหามณฑารพ ดอกมัญชุกะ ดอกมหามัญชุกะ

3. ฉบับพระกุมารชีพใช้ถ้อยคำที่สั้นและกระชับกว่าฉบับพระธรรมรักษ์ นิยมใช้ถ้อยคำที่มี 4 ตัวอักษร ทำให้เกิดจังหวะและท่วงทำนองในการอ่านซึ่งเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของสำนวนภาษาในฉบับพระกุมารชีพ จะเห็นได้จากตอนมหาชนมองพระพุทธเจ้าในตัวอย่างต่อไปนี้

พระกุมารชีพ 是諸大眾¹。得未曾有²。歡喜合掌³。一心觀佛⁴。(頁490)

คำแปล มหาชนทั้งหลายเหล่านี้¹ ต่างประสบสิ่งที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน² ล้วนปีติยินดีประนมหัตถ์³ มองพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยจิตใจแน่วแน่⁴

พระธรรมรักษ์ 國王君主大力轉輪聖王¹。各與營從²。咸悉一心瞻戴世尊³。意皆愕然怪未曾有⁴。(冊32頁672)

คำแปล พระราชา ผู้ปกครอง และพระมหาจักรพรรดิ¹ พร้อมทั้งบริวาร² ต่างมองพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยจิตใจแน่วแน่³ รู้สึกประหลาดใจได้ประสบสิ่งที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน⁴

4. ฉบับพระกุมารชีพใช้ถ้อยคำที่เข้าใจง่ายสื่อความหมายตรงตามบริบททางศาสนา จะเห็นได้จากการใช้คำกล่าวถึงสรรพสัตว์ในคติทั้ง 6 คือ นรก เปรต สัตว์เดรัจฉาน อสูร มนุษย์ และเทวดา ฉบับพระกุมารชีพใช้คำว่า 眾生 ‘สรรพสัตว์’ ส่วนฉบับพระธรรมรักษ์ใช้คำศัพท์ในภาษาโบราณว่า 烝民 ‘มหาชน’ สื่อความหมายแทน ‘สรรพสัตว์’ ในตัวอย่างต่อไปนี้

พระกุมารชีพ 於此世界，盡見彼土六趣眾生。(頁490)

คำแปล ณ โลกธาตุแห่งนี้ได้เห็นสรรพสัตว์ในคติทั้ง 6 ของพุทธเกษตรเหล่านั้นทั้งหมด

พระธรรมรักษ์ 彼此世界六趣周旋，所有烝民一切皆現。(冊32頁672)

คำแปล สรรพสัตว์ในคติทั้ง 6 ของพุทธเกษตรเหล่านั้นได้ปรากฏให้เห็นทั้งหมด

5. ฉบับพระกุมารชีพใช้การสัมผัสสระในการแปลส่วนคาถาในพระสูตรหลายตอนซึ่งทำได้ยากยิ่ง เพราะนอกจากจะต้องคำนึงถึงความหมายและจำนวนคำในแต่ละวรรคแล้ว ผู้แปลยังต้องคำนึงถึงเสียงสัมผัสที่คล้องจองไปพร้อมกับทำให้เกิดสุนทรียรสทางเสียงคล้ายอ่านบทกวี ส่วนฉบับพระธรรมรักษ์ใช้การแปลถอดความหมายตามธรรมดา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระกุมารชีพ 其國名善淨。七寶所合成。劫名為寶名。(頁554)

คำแปล โลกธาตุของพระองค์มีนามว่า สุวิศุทธะ, สร้างขึ้นด้วยสัตตรัตน์, อยู่ในกัปนามว่า รัตนาวภาสะ
คาถาในฉบับพระกุมารชีพที่ยกมานี้ลงท้ายด้วยอักษรจีนที่มีเสียงสัมผัสเป็นสรณะสิกซึ่งลงท้ายด้วยเสียง -ng ทั้งสามวรรค ส่งผลให้สำนวนแปลภาษาไทยสามารถถ่ายทอดให้มีสัมผัสสระไปด้วยได้

พระธรรมรักษ์ 七寶之地。普悉清淨。時劫當名。為寶之名。世界號曰。善淨嚴飾。(冊32頁755)

คำแปล พื้นปฐพีทำด้วยสัตตรัตน์ บริสุทธิ์ผุดผ่อง กัปนามว่ารัตนาวภาสะ โลกธาตุนามว่า สุวิศุทธะคาถา

ในฉบับพระธรรมรักษ์ที่ยกมานี้ไม่ปรากฏเสียงสัมผัสสระ เป็นการแปลถอดความหมายโดยแต่ละวรรคใช้อักษรจีน 4 ตัวอักษร ต่างจากฉบับพระกุมารชีพที่ใช้วรรคละ 5 ตัวอักษร ส่วนเนื้อความคล้ายคลึงกัน เพียงแต่ฉบับพระธรรมรักษ์เรียงลำดับเนื้อความต่างจากฉบับพระกุมารชีพ

6. ฉบับพระกุมารชีพนิยมใช้คำซ้ำต่อเนื่องกันเพื่อเน้นความหมายให้ชัดเจน ผู้แปลไม่เพียงใช้กลวิธีซ้ำคำเพียงอย่างเดียว แต่ยังถ่ายทอดจำนวนคำที่ปรากฏในแต่ละวรรคให้เท่ากันด้วย ทำให้เกิดสุนทรียรสจากการซ้ำคำเพื่อเน้นความหมายที่ปรากฏในฉบับแปลภาษาจีน ส่วนฉบับพระธรรมรักษ์เป็นการบรรยายแบบร้อยแก้วธรรมดา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระกุมารชีพ 復見諸菩薩摩訶薩。種種因緣¹。種種信解²。種種相貌³。行菩薩道。(頁490)
คำแปล ได้เห็นปวงพระโพธิสัตว์มหาสัตว์บำเพ็ญโพธิสัตว์มรรคด้วยเหตุปัจจัย¹ ความเชื่อและความเข้าใจ² และรูปลักษณะนานาประการ³

พระธรรมรักษ์ 又諸菩薩意寂解脫。其出家者求報應行。皆亦悉現。(冊32頁672)
คำแปล พระโพธิสัตว์ทั้งปวงปรารถนาความสงบและความหลุดพ้น บรรดานักบวชต่างแสวงหาหนทางปฏิบัติ ล้วนปรากฏให้เห็นทั้งหมด

7. ฉบับพระกุมารชีพใช้ภาษาแปลที่กระชับได้ใจความ ไม่มีประโยคขยายความขนาดยาวโดยไม่จำเป็น ทำให้ผู้อ่านจินตนาการภาพที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับภาษาที่ปรากฏได้ต่อเนื่องตามลำดับอย่างรวดเร็ว ต่างจากฉบับพระธรรมรักษ์ที่มีการขยายความเพิ่มเติม ความแตกต่างดังกล่าวสันนิษฐานว่า น่าจะเกิดจากความแตกต่างของภาษาต้นฉบับซึ่งมีผลโดยตรงต่อภาษาแปลหรืออาจเกิดจากกลวิธีการแปลที่แตกต่างกันของผู้แปล อย่างไรก็ตามภาษาแปลในฉบับพระกุมารชีพก็ได้รับอิทธิพลจากภาษาแปลในฉบับพระธรรมรักษ์มาด้วยเช่นกัน มีบางประโยคใช้สำนวนแปลเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าในกระบวนการแปลผู้แปลฉบับพระกุมารชีพต้องศึกษาสำนวนแปลฉบับพระธรรมรักษ์ร่วมด้วยดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระกุมารชีพ 爾時佛放眉間白毫相光。照東方萬八千世界¹。靡不周遍²。(頁490)
คำแปล ในกาลนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเปล่งรัศมีจากพระอุรณะระหว่างพระขนงส่องสว่างไปยังพุทธเกษตรทั้ง 18,000 แห่งทางบูรพทิศ¹ ไม่มีที่ใดที่สาดส่องไปไม่ถึง²

พระธรรมรักษ์ 於時佛放面口結光明。普照東方萬八千佛土¹。其大光明照諸佛國²。靡不周遍³。
 (冊32頁672)

คำแปล ในกาลนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเปล่งรัศมีจากพระอุรณะระหว่างพระขนงส่องสว่างไปยังพุทธเกษตรทั้ง 18,000 แห่งทางบูรพทิศ¹ รัศมีนั้นแผ่ปกคลุมพุทธเกษตรทั้งหลาย² ไม่มีที่ใดที่สาดส่องไปไม่ถึง³

8. ฉบับพระกุมารชีพใช้รูปประโยคที่สื่อสารเข้าใจง่ายต่างจากฉบับพระธรรมรักษ์ที่ใช้ศัพท์โบราณค่อนข้างมาก การใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายเป็นลักษณะเด่นของภาษาแปลในฉบับพระกุมารชีพ ลักษณะดังกล่าวทำให้ฉบับพระกุมารชีพได้รับความนิยมไม่เสื่อมคลายดังปรากฏได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

1) ฉบับพระกุมารชีพปรากฏรูปภาษาที่คล้ายคลึงกับภาษาจีนปัจจุบันหลายแห่ง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือการใช้คำกริยาแสดงอาการพยางค์เดียว 見 ‘เห็น’ ซึ่งเป็นคำกริยาสามัญที่พบทั่วไปทั้งในภาษาเขินเหยียน (ภาษาหนังสือ) ในสมัยโบราณและภาษาจีนปัจจุบัน ส่วนฉบับพระธรรมรักษ์ใช้คำกริยาแสดงอาการพยางค์เดียว 覩 ‘เห็น’ ซึ่งเป็นสรรพนามกริยาที่ใช้ในภาษาเขินเหยียนในสมัยโบราณ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระกุมารชีพ 或見菩薩 而作比丘。(頁492)

คำแปล ได้เห็นพระโพธิสัตว์ และบรรดาพระภิกษุ

พระธรรมรักษ์ 我觀若干 諸菩薩眾 比丘知友。(冊32頁674)

คำแปล เราได้เห็น พระโพธิสัตว์มากมาย พร้อมทั้งบรรดาพระภิกษุที่เป็นสหธรรมิก

2) ฉบับพระกุมารชีพใช้ประโยคที่สื่อจินตภาพชัดเจน คนในยุคปัจจุบันเข้าใจได้ง่าย ส่วนฉบับพระธรรมรักษ์ใช้ศัพท์โบราณที่เข้าใจยาก

พระกุมารชีพ 萬八千土皆如金色。(頁491)

คำแปล ทั่วทั้งหมื่นแปดพันโลกธาตุ สว่างไสวเรืองรองดั่งสีทอง

พระธรรมรักษ์ 萬八千土其輝普撒。(冊32頁673)

คำแปล ทั่วทั้งหมื่นแปดพันโลกธาตุ สว่างไสวเรืองรองไปทั่ว

3) ฉบับพระกุมารชีพไม่นิยมใช้นามวลีที่มีส่วนขยายซับซ้อน ในบางบริบทไม่ถ่ายทอดเป็นนามวลีแต่ถ่ายทอดเป็นกริยาวลีและใช้ส่วนขยายกริยาช่วยบ่งความหมายให้ชัดเจน ส่วนฉบับพระธรรมรักษ์พบนามวลีที่มีส่วนขยายขนาดยาวปรากฏอยู่หน้าส่วนหลักจำนวนมาก นามวลีลักษณะนี้ปรากฏในโครงสร้าง ส่วนขยาย + 之+ ส่วนหลัก ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

พระกุมารชีพ 盡以為塵。一塵一劫。(頁589)

คำแปล นำโลกธาตุทั้งหลายมาบดเป็นภัสมธุลีจนสิ้น หนึ่งภัสมธุลีเท่ากับหนึ่งกัลป์

พระธรรมรักษ์ 取無央數五百千億佛界所有土地一切之塵。——取布著諸佛國。悉令塵盡。(冊33頁38)

คำแปล นำภัสมธุลีทั้งปวงทั่วทั้งห้าร้อยพันโกฏิพุทธเกษตรอันไม่มีประมาณมาแต้มลงในพุทธเกษตรแต่ละแห่ง แห่งละหนึ่งภัสมธุลีจนหมดสิ้น

จากตัวอย่างข้างต้น ฉบับพระกุมารชีพใช้กริยาวลี 盡以為塵 ‘นำโลกธาตุทั้งหลายมาบดเป็นภัสมธุลีจนสิ้น’ ซึ่งได้ใจความสมบูรณ์และกระชับ ส่วนฉบับพระธรรมรักษ์ใช้กริยาวลี 取無央數五百千億佛界所有土地一切之塵 หมายถึง ‘นำภัสมธุลีทั้งปวงทั่วทั้งห้าร้อยพันโกฏิพุทธเกษตรอันไม่มีประมาณ’ นามวลี 無央數五百千億佛界所有土地一切之塵 ประกอบด้วยส่วนหลักคือ 塵 ‘ภัสมธุลี’ และส่วนขยาย 無央數五百千億佛界所有土地一切 ‘ทั่วทั้งห้าร้อยพันโกฏิพุทธเกษตรอันไม่มีประมาณ’ จะเห็นว่านามวลีในฉบับพระธรรมรักษ์มีส่วนขยายขนาดยาวและยังมีกริยาวลีอื่น ๆ ตามท้าย จึงจะสื่อความหมายว่านำภัสมธุลีทั้งปวงมาแต้มลงในพุทธเกษตรแต่ละแห่งจนหมดสิ้น ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าต้นฉบับที่ใช้คงมีเนื้อความแตกต่างกัน นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นว่าฉบับพระกุมารชีพคงแปลโดยเก็บสาระสำคัญไว้และมีการตัดกลาภาษาเป็นอย่างดีทำให้ภาษาจีนในฉบับพระกุมารชีพกระชับกว่าฉบับพระธรรมรักษ์มาก

4) ฉบับพระกุมารชีพไม่นิยมใช้โครงสร้างกริยาเรียงที่ซับซ้อน ส่วนฉบับพระธรรมรักษ์พบการใช้โครงสร้างกริยาเรียงที่ซับซ้อนจำนวนมาก เนื่องจากกริยาเรียงไม่มีคำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายคั่นระหว่างกลาง การใช้โครงสร้างกริยาเรียงซึ่งเป็นภาษาโบราณยาวต่อเนื่องกันทำให้เข้าใจความหมายได้ยาก ผู้อ่านต้องศึกษาความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างกริยาเรียงเหล่านี้อย่างละเอียดจึงจะเข้าใจความหมายในบริบทได้ถูกต้องดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระกุมารชีพ 文殊師利。譬如強力轉輪聖王。欲以威勢降服諸國。(頁580)

คำแปล ตูกรมัญชุศรี เหมือนดังพระมหากัทรพรรดิผู้ทรงเดชานุภาพ ปรารถนาที่จะพิชิตดินแดนทั้งปวงด้วยอำนาจของพระองค์

พระธรรมรักษ์ 文殊師利。譬如大力轉輪聖王。威德弘茂順化所領(冊33頁27)

คำแปล ตุกรมัญชุศรี เหมือนดังพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเดชานุภาพ ปรารถนาที่จะแผ่ขยายอำนาจพิชิตดินแดนทั้งปวง

คำแปลของกริยาวลีทั้งสองตัวอย่างคล้ายคลึงกันและสื่อความหมายอย่างเดียวกัน ในฉบับพระกุมารชีพใช้โครงสร้างกริยาวลี 欲以威勢降服諸國 ซึ่งมีกริยาหลักเพียงคำเดียวคือ 降服 ‘พิชิต ก่ำราบ’ ฉบับพระกุมารชีพใช้คำบุพบท 以 ในบุพบทวลีหน้าคำกริยาเพื่อบ่งส่วนขยายแสดงวิธีการกระทำทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ทำให้ทราบว่า พระมหากษัตริย์ผู้ทรงปรารถนาที่จะพิชิตดินแดนทั้งปวงด้วยอำนาจของพระองค์ ส่วนฉบับพระธรรมรักษ์ใช้โครงสร้างกริยาวลี 威德弘茂順化所領 โครงสร้างกริยาวลีในฉบับพระธรรมรักษ์มีความซับซ้อนกว่าฉบับพระกุมารชีพมาก เป็นโครงสร้างกริยาเรียงที่ประกอบด้วยกริยาหลัก 2 คำคือ 弘茂 ‘แผ่ขยาย’ 順化 ‘พิชิต ก่ำราบ ทำให้สวามิภักดิ์’ ฉบับพระธรรมรักษ์ไม่ได้ใช้คำบุพบท 以 นำหน้าบุพบทวลีขยายคำกริยาเพื่อบ่งส่วนขยายที่บอกวิธีการกระทำ ทำให้ต้องวิเคราะห์หว่า คำว่า 威德 ‘อำนาจ’ ทำหน้าที่ใดในโครงสร้างกริยาเรียง หากวิเคราะห์ให้เป็นประธานของประโยคก็จะได้ความ จึงต้องวิเคราะห์ให้เป็นคำนามซึ่งทำหน้าที่แสดงวิธีการกระทำ ส่วนกริยาวลีที่ปรากฏตามมา 順化所領 ‘พิชิตดินแดนทั้งปวง’ เป็นจุดประสงค์ของกริยาวลีที่ปรากฏอยู่ก่อนหน้า จะเห็นว่าฉบับพระธรรมรักษ์ใช้โครงสร้างกริยาเรียงที่มีความหมายซับซ้อน ทำให้เข้าใจความหมายได้ยากกว่าฉบับพระกุมารชีพซึ่งใช้คำกริยาหลักเพียงคำเดียวและใช้คำบุพบทแสดงวิธีการกระทำซึ่งแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำนามและคำกริยาได้อย่างชัดเจน

9. นอกจากความแตกต่างด้านการใช้คำและรูปประโยคที่กล่าวถึงข้างต้นแล้ว ฉบับพระกุมารชีพยังมีความแตกต่างจากฉบับพระธรรมรักษ์ด้านเนื้อความดังนี้

1) ฉบับพระกุมารชีพและฉบับพระธรรมรักษ์กล่าวถึงบุคคลที่ปรากฏในบางเหตุการณ์แตกต่างกันออกไปในนิทานปริวรรตซึ่งเป็นปริวรรตแรกของสังฆธรรมปิณฑุรปริกษุตร กล่าวถึงบรรดาพระอรหันตสาวก เทพ นาค ครุฑ คนธรรพ์ ที่มาสดับฟังพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงสังฆธรรมปิณฑุรปริกษุตรบนเขาคิชฌกูฏ ท่ามกลางธรรมสภามีพระเจ้าอชาตศัตรูเสด็จมาเฝ้าพระพุทธรูปด้วย ฉบับพระกุมารชีพกล่าวว่าพระเจ้าอชาตศัตรูเสด็จมาพร้อมบริวารนับร้อยนับพัน ส่วนฉบับพระธรรมรักษ์กล่าวว่าพระเจ้าอชาตศัตรูเสด็จมาพร้อมพระราชโอรสทั้งสิบพระองค์และบริวารตั้งตัวอย่างต่อไปนี้

พระกุมารชีพ 韋提希子阿闍世王。與若干百千眷屬俱。各禮佛足。退坐一面。(頁490)

คำแปล พระเจ้าอชาตศัตรู บุตรแห่งพระนางเวเทหิพร้อมด้วยบริวารอีกหลายร้อยหลายพันคน ต่างอภิวาทแทบบาทมูลของพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วถอยไปนั่งอีกด้านหนึ่ง

พระธรรมรักษ์ 摩竭國王阿闍世。與十子並諸營從來詣佛所。稽首畢退坐一面。(冊32 頁671)

คำแปล พระเจ้าอชาตศัตรูกษัตริย์แห่งแคว้นมคธ พร้อมด้วยพระราชบุตรทั้งสิบพระองค์และบริวารพากันไปเฝ้าพระบรมศาสดา ต่างอภิวาทแทบบาทมูลของพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วถอยไปนั่งอีกด้านหนึ่ง

2) ฉบับพระกุมารชีพและฉบับพระธรรมรักษ์ใช้ภาษาพรรณนาแตกต่างกัน ฉบับพระกุมารชีพใช้ภาษาพรรณนาอย่างละเอียด ทำให้เกิดจินตภาพด้านสีสังวรณะและสุนทรียภาพที่ชัดเจน ส่วนฉบับพระธรรมรักษ์ใช้ภาษาพรรณนาอย่างเรียบง่าย อย่างไรก็ตามความแตกต่างดังกล่าวเป็นความแตกต่างในรายละเอียดเพียงเล็กน้อยดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระกุมารชีพ 於時妙音菩薩。於彼國沒。與八萬四千菩薩。俱共發來。所經諸國。六種震動。皆悉雨於七寶蓮華。百千天樂不鼓自鳴。是菩薩目如廣大青蓮華葉。正使和合百千萬月。其面貌端正。復過於此。身真金色。無量百千功德莊嚴。威德熾盛。光明照曜。諸相具足。如那羅延堅固之身。入

七寶臺。上升虛空。去地七多羅樹。諸菩薩眾恭敬圍繞。而來詣此娑婆世界耆闍崛山。(頁622)

คำแปล

ขณะนั้นพระคัทศัทสรวโรหิสต์ว์พร้อมด้วยพระโพธิสัตว์อีก 84,000 องค์ได้มาพร้อมกัน เมื่อผ่านโลกธาตุทั้งปวงต่างสะท้อนเลื่อนลั่นถึง 6 ประการ มีดอกปทุมประดับด้วย สัตตรัตน์ะไรรายลงมาจากนภากาศ ดนตรีสวรรค์นับร้อยนับพันชนิดบรรเลงขึ้นเอง ดวงเนตรของพระโพธิสัตว์องค์นี้ใหญ่เท่าใบของดอกบัวเขียว แม้นจะนำจันทร์ร้อยพัน หมื่นดวงมารวมกัน ก็ไม่อาจเทียบความสง่างามของใบหน้าพระโพธิสัตว์องค์นี้ได้ ร่างกายของพระโพธิสัตว์มีสีทอง งามสมด้วยปณณลักษณะนับร้อยนับพันไม่มีประมาณ งามสง่า เปล่งรัศมีเรืองรองสว่างไสว สมบูรณ์พร้อมด้วยลักษณะทั้งปวง แข็งแกร่งดุจกายของ พระนารายณ์ พระโพธิสัตว์ได้เข้ามายังสัตตรัตน์พลับพลา ลอยขึ้นไปในอากาศ สูงชั่ว 7 ลำตาล บรรดาพระโพธิสัตว์ทั้งปวงที่ห้อมล้อมต่างมาที่เขาคิณณภูฏ ฌ สหาลอกธาตุแห่งนี้

พระธรรมรักษ

於時妙音菩薩而於本土忽然不現。與八萬四千菩薩俱。動諸佛土雨寶蓮華。同時發作百千億伎樂。諸來菩薩各自 現形。其眼明好猶如紺色。顏貌充滿如月盛明。體紫金光。無央數億百千功德莊嚴其身。威神巍巍智慧光光。奇相眾好文飾光顏。身力無極。其身處在七寶交絡。於虛空中去地四丈九尺。與諸菩薩眷屬圍遶。到忍世界至靈鷲山。(冊 33 頁 75)

คำแปล

ครานั้นพระคัทศัทสรวโรหิสต์ว์ก็หายไปจากโลกธาตุแห่งนี้ พุทธเกษตรทั้งปวงก็สะท้อนเลื่อนลั่น คัดนางคักก็ไรรายรัตนปทุม บรรเลงขับดุริยสังคีตนับร้อย พันโกฏิ พระโพธิสัตว์ทั้งปวงก็ปรากฏกายขึ้น ดวงเนตรสุกสว่างสีแดงกำ ใบหน้าสว่างไสวดุจดวงจันทร์ ร่างกายเปล่งปลั่งด้วยสีทองชมพูนุท วิจิตรด้วยบุญบารมี ไม่มีประมาณ มีฤทธานุภาพน่าเกรงขาม กอปรด้วยปัญญาสว่างไสว เป็นคุณลักษณะทั้งดงาม กำลังกายหาที่เปรียบไม่ได้ ประทับอยู่เหนือตาข่ายที่ประดับด้วยสัตตรัตน์ ลอยสูงขึ้นไปเหมือนอากาศสีจาง (ประมาณ 13-15 เมตร) เก้า เชื้อะมายังเขาคิณณภูฏพร้อมด้วยบริวารทั้งปวง

3) ฉบับพระกุมารชีพและฉบับพระธรรมรักษเล่าเหตุการณ์แตกต่างกันออกไป จะเห็นได้จากปุรวโยคปริวรรต ตอนพระมหาภิชาตญาณานาภิภูตถาคตทรงเข้าสมาธิ ได้บังเกิดเหตุอัศจรรย์ที่เทวดาจากสวรรค์ขึ้นดาวดึงส์ลงมาปูลาด สีหบัลลังก์ให้พระมหาภิชาตญาณานาภิภูตถาคต ฉบับพระกุมารชีพกล่าวว่า เทพบุตรบนสวรรค์ขึ้นดาวดึงส์เหาะลงมาปูลาด สีหบัลลังก์ให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า นอกจากนั้นยังปรากฏคันทวัตตพาเอาบุปผาทิพย์จากพรหมโลกมาไรรายไปยังที่ประทับของพระบรมศาสดา บุปผาทิพย์ที่ไรรายจากพรหมโลกแสดงถึงสัจธรรมตามกฎของไตรลักษณ์ว่าวัฏอันงดงาม ที่มาจากพรหมโลกซึ่งเป็นที่สถิตของพรหมผู้มีอายุยาวนานหลายกัปก็หาได้สวยสดงดงามยั่งยืน พรหมทั้งหลายต่างสรรเสริญ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงถวายสักการะด้วยบุปผาทิพย์อันไม่มีประมาณ ภาพที่ปรากฏในฉบับของพระกุมารชีพจึงแสดงให้เห็น ภาพในมุมสูงจากพรหมโลกถึงโพธิมณฑลอันวิจิตรอลังการ ในฉบับพระธรรมรักษกล่าวถึงฉากตอนนี้แตกต่างจากฉบับพระกุมารชีพหลายประการกล่าวคือ เทพบุตรบนสวรรค์ขึ้นดาวดึงส์เนรมิตสีหบัลลังก์ถวายพระบรมศาสดาและไม่ได้กล่าวถึง คันทวัตตพาเอาบุปผาทิพย์ที่แห่งเดียวไป แล้วมีบุปผาทิพย์ใหม่ไรรายมายังที่ประทับของพระบรมศาสดา นอกจากนั้น ยังกล่าวถึงท้าวจตุโลกบาลไรรายบุปผาทิพย์ลงมาจากจตุมาหาริชิกาซึ่งไม่ปรากฏในฉบับของพระกุมารชีพอีกด้วย ภาพที่ปรากฏในฉบับของพระธรรมรักษแสดงให้เห็นภาพในมุมกว้างรอบโพธิมณฑลดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

พระกุมารชีพ	爾時忉利諸天。先為彼佛於菩提樹下敷獅子座。高一由旬。佛於此座。當得阿耨多羅三藐三菩提。適坐此座。時諸梵天王雨眾天華。面百由旬。香風時來。吹去萎華。更雨新者。如是不絕。滿十小劫供養於佛。乃至滅度。常雨此華。四王諸天為供養佛。常擊天鼓。其餘諸天作天伎樂。滿十小劫。至於滅度。亦復如是。(頁539)
คำแปล	ในกาลนั้นเทวดาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เหาะลงมาปูสีหบัลลังก์สูง 1 โยชน์แต่พระบรมศาสดา ณ ควงไม้โพธิ์ พระพุทธองค์จะทรงบรรลุนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ณ บัลลังก์นี้ พอพระพุทธองค์ประทับบัลลังก์นี้ ในกาลนั้นท้าวสหัมบดีพรหมก็โปรยบุปผาทิพย์ลงมา 100 โยชน์ ครั้นคันธวาทิตมา ก็พามาลาอันเหี่ยวเฉาไปเสีย แล้วโปรยบุปผาทิพย์ลงมาอีกไม่ขาดสายตลอดระยะเวลา 10 กัปเพื่อสักการะพระบรมศาสดาและโปรยบุปผาทิพย์ เช่นนี้ลงมาตราบนเสด็จดับขันธปรินิพพาน
พระธรรมรักษ์	忉利諸天子。化作大師子座。面四十里。佛坐其上。世尊坐定。諸梵天子普雨天華周四千里。自然風起吹放眾華。散于佛上。佛在樹下滿十中劫。天華紛紛盡劫不絕。又四天王及諸天子。作眾伎樂音如雷震。常以華香伎樂供養大聖。未曾休懈。(冊33頁736)
คำแปล	ในกาลนั้นเทพบุตรจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เนรมิตสีหบัลลังก์ มีขนาดโดยรอบ 40 ลี้ ครั้นพระบรมศาสดาทรงประทับเข้าสมาธิ พระพรหมทั้งหลายโปรยปรายบุปผาทิพย์ตลอดพื้นที่โดยรอบ 4000 ลี้ ลมธรรมชาติได้พัดพาเอาบุปผาทิพย์มาโปรยลงบนพระวรกายของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประทับอยู่ ณ ควงไม้โพธิ์ ตลอด 10 กัป บุปผาทิพย์โปรยลงมาไม่ขาดสาย ท้าวจตุโลกบาลและเทพบุตรทั้งปวงต่างบรรเลงดนตรีเสียงดังกระหึ่ม และนำบุปผาทิพย์มาเป็นเครื่องสักการะพระผู้มีพระภาคเจ้า นอกจากนั้นยังบรรเลงดนตรีถวายแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ขาดสาย

ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดจะเห็นว่า ฉบับพระกุมารชีพใช้ภาษาที่กระชับ เข้าใจง่าย มีลักษณะของภาษาพูด นอกจากนั้นยังมีลักษณะของภาษาวรรณศิลป์ที่แสดงให้เห็นว่ามีการขัดเกลาสำนวนภาษาเป็นอย่างดี ส่วนฉบับพระธรรมรักษ์ใช้ถ้อยคำต่างจากฉบับพระกุมารชีพหลายประการ นอกจากนั้นยังปรากฏลักษณะของภาษาจีนโบราณอยู่มาก ลักษณะของสำนวนแปลในฉบับพระกุมารชีพที่กล่าวมาข้างต้นเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ชัดเจนถึงสาเหตุที่ทำให้สังฆธรรมปิณฑริกสูตรฉบับดังกล่าวได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายไม่เสื่อมคลายมากกว่า 1,500 ปี

4. ความแตกต่างระหว่างฉบับพระกุมารชีพในมหาปิฎกฉบับต่าง ๆ

มหาปิฎกภาษาจีนทั้งที่แพร่หลายในจีนและแพร่หลายในต่างประเทศมีอยู่หลายฉบับ มีการตรวจชำระอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดหลายยุคหลายสมัย สำหรับมหาปิฎกฉบับจักรพรรดิเฉียนหลงนั้นเดิมจารึกลงบนแผ่นไม้ในสมัยราชวงศ์ชิง เริ่มดำเนินการจารึกในรัชศกยงเจิ้งปีที่ 11 (ค.ศ. 1733) ที่วัดเสียนเหลียง (賢良寺) ในปักกิ่ง อาศัยต้นแบบจากมหาปิฎกหย่งเล่อฉบับเหนือ 《永樂北藏》 ในสมัยราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1410 - ค.ศ. 1411) แล้วเสร็จในรัชศกเฉียนหลงปีที่ 3 (ค.ศ. 1738)

แบบพิมพ์ไม้ของมหาปิฎกฉบับจักรพรรดิเฉียนหลงยังมีสภาพสมบูรณ์ ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่วัดไปหลิน (柏林寺) ในปักกิ่ง สัทธรรมปุณฑริกสูตรฉบับพระกุมารชีพในมหาปิฎกฉบับจักรพรรดิเฉียนหลงมีเนื้อหาแทบจะไม่แตกต่างกับฉบับเกาหลี (ค.ศ. 1237 - ค.ศ. 1249) และฉบับไทโซของญี่ปุ่น (ค.ศ. 1924 - ค.ศ. 1934) สัทธรรมปุณฑริกสูตรฉบับพระกุมารชีพในมหาปิฎกแต่ละฉบับปรากฏในเล่มและลำดับต่างกันดังนี้

ตาราง 2.2 หมายเลขเล่มและลำดับที่ของสัทธรรมปุณฑริกสูตร

ชื่อมหาปิฎก	เล่มที่	ลำดับที่
ฉบับจักรพรรดิเฉียนหลง	32	130
หย่งเล่อฉบับเหนือ	36	130
ฉบับเกาหลี (ฉบับดั้งเดิมของวัดแฮอินซา)	(จารึกบนแผ่นไม้)	116
ฉบับไทโซ	9	262

จากการศึกษาเปรียบเทียบสัทธรรมปุณฑริกสูตรฉบับพระกุมารชีพในมหาปิฎกแต่ละฉบับพบว่ามีความแตกต่างของสำนวนภาษาเล็กน้อย ความแตกต่างดังกล่าวจำแนกได้ 2 ประเด็น ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

1. ด้านการใช้คำ

การใช้คำในพระสูตรแต่ละฉบับมีความแตกต่างกันดังนี้

1) ใช้คำเดียวกันแต่มีรูปเขียนต่างกัน ความแตกต่างดังกล่าวน่าจะเกิดขึ้นจากคำในภาษาจีนมีเสียงอ่านเหมือนกันแต่มีรูปเขียนต่างกันในสมัยโบราณ

ในส่วนคาถาของปริวรรตที่ 1 นิทานปริวรรต พบการใช้คำที่มีความหมายเหมือนกัน แต่เขียนต่างกัน คำว่า 碑磔 ‘สังขศิลา’ ชื่ออัญมณีชนิดหนึ่งทำจากเปลือกหอยสังข์ และ คำว่า 瑪瑙 ‘โมรา’ ในฉบับเกาหลีเขียนเป็น 車渠 และ 馬腦 ฉบับไทโซเขียนเป็น 車璩 และ 馬腦 ดังในตัวอย่างต่อไปนี้

ฉบับจักรพรรดิเฉียนหลง

真珠¹ 摩尼²。 碑磔³ 瑪瑙⁴。

(《乾隆大藏經》，頁 492)

หย่งเล่อฉบับเหนือ

真珠¹ 摩尼²。 碑磔³ 瑪瑙⁴。

(《永樂北藏》，頁 333)

ฉบับเกาหลี

真珠¹ 摩尼²。 車渠³ 馬腦⁴。

(《高麗大藏經》，卷 1，第 5 張)

ฉบับไทโซ

真珠¹ 摩尼²。 車璩³ 馬腦⁴。

(《大正新脩大藏經》，頁 4)

ข้อความทั้ง 4 ฉบับมีความหมายเหมือนกันคือ ‘ไข่มุก¹ แก้วมณี² สังขศิลา³ โมรา⁴

2) ใช้คำที่มีรูปและความหมายต่างกัน ความแตกต่างดังกล่าวน่าจะเกิดขึ้นจากการคัดลอกตัวอักษรจีนที่มีโครงสร้างคล้ายคลึงกัน ในส่วนคาถาของปริวรรตที่ 1 นิทานปริวรรต พบการใช้คำที่มีรูปและความหมายต่างกัน ดังปรากฏในคำว่า 欄楯 ‘ราวกัน’ ใช้เหมือนกันทั้งในฉบับจักรพรรดิเฉียนหลง ฉบับเกาหลี และฉบับไทโซ ในหย่งเล่อฉบับเหนือเขียนเป็น 獨楯 ‘ตั้งตรง’ ซึ่งแปลความหมายได้ว่า ‘กางกันด้วย...อยู่เบื้องบน’ ดังในตัวอย่างต่อไปนี้

ฉบับจักรพรรดิเฉียนหลง	駟馬寶車 ¹ 。欄楯華蓋 ² 。 (《乾隆大藏經》，頁 492)
หย่งเล่อฉบับเหนื่อ	駟馬寶車 ¹ 。獨楯華蓋 ² 。 (《永樂北藏》，頁 333)
ฉบับเกาหลี่	駟馬寶車 ¹ 。欄楯華蓋 ² 。 (《高麗大藏經》，卷 1, 第 6 張)
ฉบับไทโซ	駟馬寶車 ¹ 。欄楯華蓋 ² 。 (《大正新脩大藏經》，頁 4)

ข้อความในฉบับจักรพรรดิเฉียนหลง ฉบับเกาหลี่ และฉบับไทโซแปลความหมายเหมือนกันคือ ‘ราชรถอันวิจิตรด้วยรัตนมณีเทียมอาชาทั้ง 4¹, ประดับด้วยราวกันและฉัตร² ส่วนหย่งเล่อฉบับเหนื่อแปลต่างออกไปว่า ‘ราชรถอันวิจิตรด้วยรัตนมณีเทียมอาชาทั้ง 4¹, กางกันด้วยฉัตรอยู่เบื้องบน²

2. ด้านเนื้อความ

เนื้อความในพระสูตรแต่ละฉบับแทบจะไม่ต่างกัน อย่างไรก็ตามพบว่าในส่วนของคาถาของปริวรรตที่ 23 โภชชยปุรวโยคปริวรรตของฉบับเกาหลี่และฉบับไทโซมีบางปริวรรตไม่ปรากฏในฉบับจักรพรรดิเฉียนหลงและหย่งเล่อฉบับเหนื่อ สันนิษฐานว่าข้อความที่ปรากฏในฉบับเกาหลี่และฉบับไทโซน่าจะเพิ่มเข้ามาในภายหลัง ข้อความที่เพิ่มเข้ามาในฉบับเกาหลี่และฉบับไทโซปรากฏในเครื่องหมาย [] ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฉบับจักรพรรดิเฉียนหลง	大王今當知 ¹ 。我經行彼處 ² 。即時得一切 ³ 。 現諸身三昧 ⁴ 。勤行大精進 ⁵ 。捨所愛之身 ⁶ 。 (《乾隆大藏經》，頁 616)
หย่งเล่อฉบับเหนื่อ	大王今當知 ¹ 。我經行彼處 ² 。即時得一切 ³ 。 現諸身三昧 ⁴ 。勤行大精進 ⁵ 。捨所愛之身 ⁶ 。 (《永樂北藏》，頁 518)
ฉบับเกาหลี่	大王今當知 ¹ 。我經行彼處 ² 。即時得一切 ³ 。 現諸身三昧 ⁴ 。勤行大精進 ⁵ 。捨所愛之身 ⁶ 。 [供養於世尊 ⁷ 。為求無上慧 ⁸] (《高麗大藏經》，卷 6, 第 26 張)
ฉบับไทโซ	大王今當知 ¹ 。我經行彼處 ² 。即時得一切 ³ 。 現諸身三昧 ⁴ 。勤行大精進 ⁵ 。捨所愛之身 ⁶ 。 [供養於世尊 ⁷ 。為求無上慧 ⁸ 。] (《大正新脩大藏經》，頁 113)

เนื้อความของคากาในฉบับจักรพรรดิเฉียนหลงและหย่งเล่อฉบับเหนือ แปลเหมือนกันว่า ‘มหาราชพิงรู้เถิดว่า¹, เราได้เดินจงกรม², ได้บรรลุสมาธิชื่อว่า³, สรรูปสันทรศนสมาธิ⁴, บำเพ็ญเพียรอย่างอุกฤษฏ์⁵, ได้สละร่างกายอันเป็นที่รัก⁶, เนื้อความของคากาจบเพียงเท่านี้ ในฉบับเกาหลีและฉบับไทโซ มีข้อความ [供養於世尊⁷. 為求無上慧⁸.] เพิ่มเข้ามาแปลว่า [บูชาพระผู้มีพระภาคเจ้า⁷, เพื่อปรารถนาปรารถนัตถปัญญา⁸]

ความแตกต่างด้านการใช้คำและเนื้อความที่กล่าวถึงข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มหาปิฎกหย่งเล่อฉบับเหนือมีการใช้คำบางคำที่มีความหมายต่างฉบับอื่น นอกจากนั้นในฉบับเกาหลีและฉบับไทโซปรากฏคากาบางตอนซึ่งไม่พบในฉบับอื่น สันนิษฐานว่าน่าจะเกิดจากการคัดลอกและการเพิ่มเติมข้อมูลขึ้นภายหลังก็เป็นได้

5. บทสรุป

สังฆธรรมปฎนทริกสูตรฉบับพระธรรมรักษ์และฉบับพระกุมารชีพมีสำนวนภาษาแตกต่างกันออกไปทั้งด้านการใช้คำ ลีลาการแปล และลำดับของปริวรรต ความแตกต่างดังกล่าวนี้จะเกิดจากกลวิธีการแปลและต้นฉบับที่ใช้แปล ส่วนฉบับพระกุมารชีพในมหาปิฎกฉบับต่าง ๆ มีเนื้อหาไม่แตกต่างกัน จะต่างกันก็เฉพาะการใช้คำบางคำและเนื้อหาของคากาบางตอนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เราไม่สามารถเทียบเคียงสำนวนภาษาแปลกับต้นฉบับดั้งเดิมได้ เนื่องจากต้นฉบับพระสูตรที่ถ่ายถอดเป็นภาษาจีนไม่หลงเหลืออยู่เลยในปัจจุบัน ประวัติการแปลสังฆธรรมปฎนทริกสูตรเป็นภาษาจีนสะท้อนให้เห็นถึงศรัทธาอันแรงกล้าของผู้แปลในการถ่ายทอดคัมภีร์พุทธศาสนาจากภาษาต้นฉบับเป็นฉบับจีนพากย์ที่แตกต่างกันหลายสำนวน ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาของสังฆธรรมปฎนทริกสูตรฉบับภาษาจีนแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาลักษณะของภาษาจีนที่ใช้ในสังฆธรรมปฎนทริกสูตรฉบับภาษาจีนอย่างมาก ลีลาการแปลในสังฆธรรมปฎนทริกสูตรฉบับพระกุมารชีพสะท้อนให้เห็นอัจฉริยภาพและความคิดสร้างสรรค์ในการถ่ายทอดสังฆธรรมปฎนทริกสูตรจากภาษาต้นฉบับเป็นภาษาจีนที่ไม่ได้มุ่งเน้นการถ่ายทอดความหมายให้ตรงตามต้นฉบับเพียงอย่างเดียว แต่ยังคงคำนึงถึงการสื่อสารไปยังผู้อ่านด้วยถ้อยคำที่สละสลวยไพเราะและเป็นธรรมชาติ ได้ทั้งรสเสียง รสคำ และรสความซึ่งสอดประสานกันอย่างลงตัว ทำให้ผู้อ่านในยุคปัจจุบันเข้าใจความหมายอันลึกซึ้งของพระสูตรได้ไม่ยาก สำนวนการแปลของพระกุมารชีพแสดงให้เห็นว่า การแปลด้วยบททางศาสนาไม่จำเป็นต้องใช้ศัพท์ยากอลังการเกินกว่าที่คนทั่วไปจะเข้าใจ แต่มุ่งใช้ถ้อยคำที่กระชับรัดกุมและเข้าใจง่ายซึ่งต้องเกิดจากความเข้าใจต้นฉบับอย่างถ่องแท้ คุณลักษณะดังกล่าวทำให้สังฆธรรมปฎนทริกสูตรฉบับพระกุมารชีพยังคงมีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าและถ่ายทอดเป็นภาษาต่าง ๆ ไม่รู้จบจวบจนปัจจุบัน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

Prapod Asavavirunhakarn ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ. 2014. *Phothi sattawa chanya: Makkha phue mahachon* โภธิสัตวจรรยา: มรรคาเพื่อมหาชน [Bodhisatva Caryā: The Path for All Living Things]. Bangkok: Research and Publication Division, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.

ภาษาต่างประเทศ

Lopez, D., Jr. 2016. *The lotus sutra: A biography*. New Jersey: Princeton University Press.

Miaofa Lianhua Jing 妙法蓮華經 [Lotus Sutra], Gaoli Dazangjing 高麗大藏經 [Korean Great Piṭaka] (Number 116).

https://ed29.com/wiki/%E9%AB%98%E9%BA%97%E8%97%8F_K.0116_%E5%A6%99%E6%B3%95%E8%93%AE%E8%8F%AF%E7%B6%93

Miaofa Lianhua Jing 妙法蓮華經 [Lotus Sutra], Qianlong Dazangjing 乾隆大藏經 [Qianlong Great Piṭaka] (Volume 32, Number 130).

http://www.suttaworld.org/Collection_of_Buddhist/Chiarnlurng_Tripitaka/pdf/32.pdf.

Miaofa Lianhua Jing 妙法蓮華經 [Lotus Sutra], Yongle Northern Piṭaka 永樂北藏 [Yongle Northern Piṭaka] (Volume 36, Number 130). <https://ourartnet.com/Yong-Lebeizang/SUTRA/036.pdf>

Miaofa Lianhua Jing 妙法蓮華經 [Lotus Sutra], 法華部 [Fahua Section], Taishō Revised Piṭaka 大正新脩大藏經 (Volume 9, Number 262). https://21dzk.l.u-tokyo.ac.jp/SAT/index_en.html

Tamura, Yoshiro. 2014. *Introduction to the Lotus Sutra* (G. Reeves & M. Shinozaki, Trans.). Boston: Wisdom Publications.

Tianpin Miaofa Lianhua Jing 添品妙法蓮華經 [Extended Lotus Sutra], Qianlong Dazangjing 乾隆大藏經 [Qianlong Great Piṭaka] (Volume 33, Number 135).

http://www.suttaworld.org/Collection_of_Buddhist/Chiarnlurng_Tripitaka/pdf/33.pdf

Zhengfahua Jing 正法華經 [Lotus Sutra], Qianlong Dazangjing 乾隆大藏經 [Qianlong Great Piṭaka] (Volume 32-33, Number 134).

http://www.suttaworld.org/Collection_of_Buddhist/Chiarnlurng_Tripitaka/pdf/32.pdf